

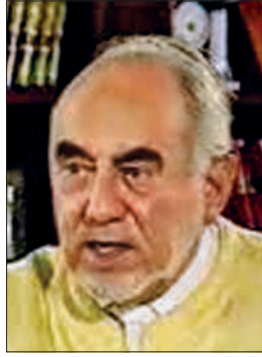
ABDÜLAZİZ b. ABDULLAH

(عبد العزيز بن عبد الله)

Abdülaziz b. Abdillâh el-Fâsî er-Rabâtî
(1923-2012)**Ansiklopedik eserleriyle tanınan
Faslı eğitimci, araştırmacı,
dil âlimi ve tarihçi.**

Abdülaziz b. Abdullah (Benabdullah) 28 Kasım 1923'te Rabat'ta doğdu. Rabatlı bir ulemâ ailesine mensuptur. İlk hocası olan babası oğlunun eğitimiyle yakından ilgilendi ve onu içinde kendisinin de yer aldığı Mağrib'in bağımsızlık mücadelesine hazırladı. Liseyi bitirdikten sonra Cezayir Üniversitesi'nde hukuk ve edebiyat tahsili yaptı (1946). Bu arada Rabat'ta dinî ilimlerle Arap dili ve edebiyatı dersleri aldı. İş hayatına *el-İlm* ve *el-İstiqlâl* gazeteslerinde çalışarak başladı; Fas'ın bağımsızlığı için kurulan enstitünün Dârülbeyzâ'daki yönetimini üstlendi. Fas'ın bağımsızlığını elde etmesinin (1956) ardından Tapu ve Kadastro genel müdürlüğü yaptı (1957). Yüksek öğretimle ilmi araştırmaların geliştirilmesi için oluşturulan kurumun başında bulundu (1958-1961). 1962'de Rabat'ta kurulan ve günümüzde Arap Birliği Eğitim Kültür ve Bilim Teşkilâtı'na bağlı olan Mektebü tensîki't-ta'rib'in 1984 yılına kadar yönetiminde bulundu.

Abdülaziz b. Abdullah öğretim hayatına, Rabat'taki Muhammed el-Hâmis Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi'nde Mağrib medeniyeti ve İslâmî ilimler hocası olarak başladı. Ardından Dârü'l-hadîs el-Haseniyye ile Karaviyyîn Üniversitesi'nde ve Mağrib'deki çeşitli ilim merkezlerinde ders okuttu. Rusya, İngiltere, Lübnan, Tunus, Mısır, Küveyt, Almanya ve Pakistan'da üniversite ve enstitülerde ilmi araştırmalar yaptı, ders verdi. 1997-2001 yıllarında Uluslararası Biyografi Enstitüsü üyesi idi. 2001'de Amerikan Biyografi Enstitüsü'ne de üye seçildi. Suriye'deki Lecnetü'l-işrâfi'ulyâ ale'l-mevsûati'l-Arabiyyeti'l-kübrâ, Beyrut ve Kahire'deki el-Mevsûatü'l-Arabiyye, Fas'taki Akademiyetü'l-memleketi'l-Mağribiyye, Kahire, Amman, Dimaşk ve Bağdat'taki Mecmau'l-luğati'l-Arabiyye'nin yayın kurullarında yer aldı. Çok sayıda uluslararası ödül kazandı; birçok nişan ve şeref unvanı ile ödüllendirildi. Yoğun dersleri ve akademik hayatı içinde Kurtuba, Tunus, Bağdat ve Dakar'da düzenlenenler başta olmak üzere bilimsel toplantılara katılarak tebliğler sundu. Ülke içinde ve ülke dışında eğitimin Arapçalaştırılması ve fasih Arapça'nın yaygınlaştırılmasıyla ilgili panellerle

Abdülaziz
b. Abdullah

katıldı ve konferanslar verdi. Birçok Mağrib aydını gibi fasih Arapça'yı millî kimliklerinin ve diğer Arap ülkeleriyle dayanışmanın göstergesi kabul ederken başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkeleriyle bağlarının devam etmesi için Fransızca'ya karşı daha ılımlı bir yaklaşım benimsedi. 4 Şubat 2012 tarihinde vefat etti ve Rabat'taki Sîdî Arabî b. Sâyiğ Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. Abdülaziz b. Abdullah bilimsel araştırma alanında önemli eserler hazırlamış, hayatının sonuna kadar araştırmayı ve üretmeyi sürdürmüş, yazdığı çok sayıda kitap ve makale ile haklı bir şöhret kazanmıştır. Fas tarihi ve medeniyeti yanında tarih, tasavvuf, sanat, felsefe ve İslâmî ilimler alanında değerli çalışma ve incelemeler yapmış, çalışmaları Fas ve çevresindeki entelektüel hareketleri etkilemesi bakımından ilgiyle karşılanmış, kendisinden sonra yapılan çalışmalara örnek teşkil etmiştir. Mâlikî ulemâsı, bunların yer aldığı belli başlı biyografik kaynaklar, eserleri ve haklarında yapılan çalışmalarla eserlerinin baskıları ve yazma nüshalarına dair bilgileri toplayarak alfabe sırasına göre düzenlediği *Ma'lemetü'l-fıkhî'l-Mâlikî* (Beyrut 1403/1983) Abdülaziz b. Abdullah'ın aynı zamanda bir ansiklopedist olduğunu gösterir. Benzer bir çalışması da Mağrib'in tasavvufî hayatını ele aldığı *Ma'lemetü't-taşavvufi'l-İslâmî* adlı eseridir (I-III, Rabat 2001). Ayrıca Arap dili ve edebiyatı, tarih ve dinî ilimler alanında çok önemli çalışmalara imza atan Abdülaziz b. Abdullah'ın belli başlı eserleri şunlardır: *Coğrâtiyyetü'l-Mağrib* (Rabat 1950; Dârülbeyzâ 1376/1956; Titvân 1380/1961); *el-Felsefe ve'l-aḥlâk 'inde İbni'l-Ḥaḫîb* (Titvân 1950, 1953; Beyrut 1403/1983); *Les grands courants de la civilisation du Maghreb* (Casablanca 1957); *L'art maghrébin à travers les âges* (Rabat 1958); *eṭ-Ṭîb ve'l-eṭṭebbâ' bi'l-Mağrib* (Rabat 1378/1959); *Clartés sur l'Islam au l'Islam dans ses sources* (Muhammediye 1960; Jadida 1995); *Târîhu'l-Mağrib*

(I-II, Dârülbeyzâ 1960); *et-Ta'rib ve müs-takbelü'l-luğati'l-'Arabiyye* (Kahire 1961); *Muṭṭayâtü'l-ḥaḫâretü'l-Mağribiyye* (I-II, Rabat 1963, 2002; daha önce *Mezâhirü'l-ḥaḫâretü'l-Mağribiyye* adıyla basılan eserin [Rabat 1960] yeni neşridir); *Mu'cemü'l-muḥaddisîn ve'l-müfessirîn ve'l-kurrâ bi'l-Mağribi'l-aḫşâ* (Muhammediye 1972); *el-Mevsû'atü'l-Mağribiyye li'l-a'lâmî'l-beşeriyye ve'l-ḥaḫâriyye* (I-V, Rabat 1395-1397/1975-1977; Muhammediye 1401/1981); *Verité sur le Sahara* (Roanne 1977); *Teṭavvurü'l-fikr ve'l-luğa fi'l-Mağribi'l-ḥadîs* (Kahire 1979); *La pensée islamique et le monde moderne* (Casablanca 1980; Beyrut 1403/1983); *Ma'lemetü'l-Ḳur'ân ve'l-ḥadîs fi'l-Mağribi'l-aḫşâ* (Riyad 1405/1985); *es-Sefâre ve's-süferâ' bi'l-Mağrib 'abre't-târîḫ* (Rabat 1405/1985); *el-Ceyşü'l-Mağribi 'abre'l-'uṣûr* (Rabat 1406/1986); *Ribâṭu'l-feth beyne 'âşimeti Şâle ve 'âşimeti'l-Ḳaşba* (Rabat 1990); *Le soufisme afro-maghrébin aux XIXe et XXe siècles* (Rabat 1995); *l'Islam: Concepts et préceptes* (Rabat 1995); *l'Islam et la morale universelle* (Rabat 1996); *La paix en Palestine passe par Al-Qods* (Rabat 1997); *la Tijânia: Une voie spirituelle et social* (Marra-kech 1999); *ed-Dârülbeyzâ' 'âşimeti'l-Mağribi'l-iḫtişâdiyye münzü elf 'âm* (Rabat 2000); *Medînetü Vezzân menba'u'r-rûḫ ve'l-'irfân* (Vezzân 2000); *er-Reḫâlât mine'l-Mağrib ve ileyhi 'abre't-târîḫ* (Rabat 2001); *Le rationnel du sacré* (Rabat 2001); *et-Taşavvufü'l-Mağribi ve mezâhiruhû ḫilâle elf 'âm* (Rabat 2001); *Fâs menba'u'l-iş'â' ve'l-fikr fi'l-kârretü'l-İfrîkiyye* (I-II, Rabat 2001); *el-'Ulümü'l-kevnîyye ve't-tecribiyye fi'l-Mağrib* (Rabat 2002); *Sûs bevvâbetü's-şahrâ* (Sûs 2002; Dârülbeyzâ 2004); *Tiṭvân 'âşimeti's-şimâl ve menba'i iş'â'ihâ* (Titvân 1426/2005); *Le millénaire de la médecine au Maroc et ses perspectives d'avenir* (Rabat 2006); *Les juifs au Maroc pérennité Islamohébraïque millénaire* (Rabat 2009); *el-Mu'cemü't-târîḫî* (Dârülbeyzâ, ts. [Mektebetü's-selâm]); *el-Mesârü'l-ḥaḫârî el-elfi li-medîneti Vücdé* (Vücdé, ts. [Cem'iyyetü'l-encâd]).

Çok sayıdaki makalelerinden bazıları da şunlardır: "el-Endelüs ve'l-Mağrib vaḫdetün em tekâmülün" (*el-Menâhil*, XXXI/11 [Rabat 1984], s. 73-147); "Bilâdü's-Şâm ve eşerühâ fi belvereti's-simâti'l-insâniyye li'l-'ilm ve'l-'amel fi'l-Mağrib" (*MMLADm.*,

LXI/2 [1986], s. 251-272); "et-Teṭavvürü'l-ḥaḍârî ve mezâhiruhû fi 'ıḳlîmî'l-Cedîde" (*el-Menâhil*, XXVII/10 [1983], s. 37-62); "el-Fıkrü'l-İslâmî ve eṣeruhû fi felsefeti Mûsâ b. Meymûn ve teṭavvürî't-teḳâlidî'l-Yehûdiyye" (*Ḥalkatü vaşl beyne's-Şarḳ ve'l-Ġarb: Ebû Ḥâmid el-Ġazzâlî ve Mûsâ b. Meymûn*, nşr. Muhammed Benşerife v.dğr., Rabat 1406/1985, s. 107-125); "Devrû'l-melâḥatî'l-Maġribiyye fi'l-biḥâr tıvâle elf 'âm" (*el-Menâhil*, XXXII/12 [1985], s. 64-121); "Sebte min ḥilâli ricâliḥâ" (*el-Menâhil*, XXII/9 [1982], s. 658-719); "eṭ-Ṭıbbü'l-İslâmî ve'l-İlmü'l-ḥadıṣ" (*el-Menâhil*, XXXIII/12 [1985], s. 44-76); "el-Âmmiyye ve'l-fuşḫâ fi'l-Ķâhire ve'r-Rabât" (*MMLA*, LXIII [1984], s. 214-238); "el-Fününü's-şâbiyye ve's-şınâ'atü't-taklîdiyye bi-Mer-râkûş" (*el-Menâhil*, IV/2 [1975], s. 121-209); "Muṭṭıyyâtü'l-fenni'l-İslâmî fi'l-Maġrib" (*el-Menâhil*, III/2, 1975, s. 51-71).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdelaziz Benabdallah, *Clartés sur l'Islam ou l'Islam dans ses sources*, Jadida 1995, s. 34-36; Cirârî, *et-Te'lîf ve nehḍatühü bi'l-Maġrib fi'l-ḳar-nî'l-İşrîn min 1900 ilâ 1972*, Rabat 1406/1985, s. 369-371; *İzdîvâciyyetü'l-aşâle ve't-tahdîs: Tekrîmü'l-üstâz 'Abdifazîz Ben'abdillâh*, Rabat 1995; Ammâr Abdüsselâm Raûf, "'Abdü'l'azîz b. 'Abdullâh", *Mevsü'atü Beyti'l-ḥikme li-a'lâmî'l-'Arab fi'l-ḳarneyni'l-tâsi' 'aşer ve'l-İşrîn*, Bağdad 1420/2000, I, 317-318; <http://www.abdelazizbenabdallah.org> (05.02.2015); <http://ar.wikipedia.org/wiki/abdelazizbenabdallah> (05.02.2015).

NECÂT EL-MERİNÎ

ABDÜLAZİZ b. BÂZ

(عبد العزيز بن باز)

Abdülazîz b. Abdillâh
b. Abdirrahmân Âli Bâz
(1912-1999)

**Suudi Arabistan müftüsü,
Selefi düşüncenin
önemli temsilcilerinden.**

22 Kasım 1912 tarihinde Riyad'da doğdu. Ziraat, ticaret ve ilimle uğraşan, bazı mensupları kadılık yapmış olan bir aileye mensuptur. Ailenin Necid bölgesine Medine'den geldiği söylenmişse de kendisi aslen Riyad bölgesinden olduklarını belirtir. Üç yaşında iken babası vefat edince annesinin himayesinde yetişti. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledi. On altı yaşında gözlelerinden hastalandı ve yirmi yaşına gelmeden görme duyusunu tamamen kaybetti. İlim tahsilinde özellikle Muhammed b. Abdülvehhâb'ın soyundan gelen üç âlimden faydalandı. Bunların en önemlisi ve üzerinde en çok etki bırakanı, 1928-1938 yılları arasında derslerini takip ettiği Suudi

Abdülazîz
b. Bâz

Arabistan müftüsü Muhammed b. İbrâhim Âlû's-Şeyh, diğer iki hocası da Muhammed b. Abdüllatif Âlû's-Şeyh ile Sâlih b. Abdülazîz Âlû's-Şeyh'tir. Riyad Kadısı Sa'd b. Hamed b. Atîk, beytümâl vekili Hamed b. Fâris ve Mekke'de Sa'd Vakkâs el-Buhârî'den de ders aldı. Bunlardan tefsir, hadis, fıkıh, kıraat, nahiv, sarf, fıkıh usulü, tarih, hadis usulü, ferâiz gibi ilimleri ve Muhammed b. Abdülvehhâb'ın eserlerini okuyup Hanbelî-Selefi ekolüne uygun klasik eğitimini tamamladı.

Hocası Muhammed b. İbrâhim'in tavsiyesiyle Necid'deki Harc bölgesinde 1938-1951 yıllarında kadılık yaptı. Daha sonra Riyad'da lise seviyesinde dinî eğitim veren el-Ma'hedü'l-İlmî'de ve 1953'te açılan Şeriat Fakültesi'nde hadis, fıkıh ve akaid okuttu (1953-1969). 1961'de kurulan el-Câmiatü'l-İslâmiyye'nin rektörlüğünü hocası Muhammed b. İbrâhim'in 1969 yılında vefatına kadar vekâleten, 1970-1975 yılları arasında asaleten yürüttü. 1975'te bakan rütbesiyle Suudi Arabistan Krallığı müftülüğüne getirildi ve ölümüne kadar yirmi beş yıl bu görevde kaldı. Ayrıca Suudi Arabistan Hey'etü kibârî'l-ulemâ ve Râbitatü'l-âlemi'l-İslâmî'nin kurucu meclis başkanlığı, Râbita'ya bağlı el-Mecmau'l-fıkhî'nin ve el-Meclisü'l-âlemî li'l-mesâcid'in başkanlığı gibi birçok görev üstlendi. 1982'de kendisine Kral Faysal Uluslararası İslâm'a Hizmet ödülü verildi. Resmî görevleri yanında klasik usulde ilim öğretimine büyük önem verdi. Vefatına kadar düzenli olarak Riyad'daki el-Câmiu'l-Kebîr'de (Türkî b. Abdullah Camii) fıkıh ve hadis dersleri vererek yüzlerce talebe yetiştirdi. Gerek sağlığında gerekse ölümünden sonra Suudi Arabistan'ın ilmî ve dinî hayatı üzerinde önemli etkileri olan bu talebeler arasında Muhammed b. Sâlih el-Useymin, Abdullah b. Cibrî'n, Abdülazîz b. Muhammed es-Sedhân, Abdullah b. Kuûd, Sâlih b. Hileyîl, Sâlih b. Fevzân, Bekir Ebû Zeyd, Abdülazîz Âlû's-Şeyh anılabilir. İbn Bâz 13

Mayıs 1999 tarihinde vefat etti. Cenaze namazı ertesi günü Mescid-i Harâm'da kılınarak Makberetü'l-Adl'de defnedildi.

Günümüz Selefi düşüncesi üzerinde önemli etkileri bulunan İbn Bâz, *Şahîḥ-ḥayn*'dakilere ilâveten çok sayıda hadis ezberlemiş olup hadis tenkidi ve hadis ricâline vâkıftı. Mensup olduğu Hanbelî mezhebi içinde özellikle İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin görüşlerini tercih etmiştir. Nitekim hocası Muhammed b. İbrâhim Âlû's-Şeyh bir mecliste verilen üç talâkn üç talâk sayılması görüşüne göre fetva verirken İbn Bâz, İbn Teymiyye'nin görüşü doğrultusunda bunu bir talâk saymış, bu yüzden Kral Abdülazîz tarafından eleştirilince kendi görüşünün dayanaklarını açıklayan bir mektup kaleme alarak fetvasında ısrar etmiştir. Özellikle ülke dışından gelen öğrencilerin öğrenim görmesi için kurulan Medine el-Câmiatü'l-İslâmiyye'nin rektörlüğü ve ardından Suudi Arabistan müftülüğü döneminde yurt içinde ve yurt dışında müslümanların problemleriyle meşgul olmuş, İslâm dünyasının çeşitli yerlerine ve müslüman azınlıklara yardımda bulunmuş, İslâmî ilimlerle ilgili ücretsiz kitap dağıtımına önem vermiştir. Mısır Cumhurbaşkanı Cemâl Abdünnâsır'a Seyyid Kutub'un idam edilmemesi için mektup yazmış (Seyyid Kutub'un bazı görüşleri hakkındaki eleştirileri için bk. David Commins, "Contestation and Authority in Wahhabi Polemics", *Religion and Politics in Saudi Arabia*, s. 48), Abdünnâsır'ın ve Baas rejimlerinin baskısından kaçan İhvân-ı Müslimîn cemaati mensuplarına Suudi Arabistan'a yerleşmeleri ve faaliyetlerine kısmen devam etmeleri için yardımcı olmuştur. Yaşadığı şartlarda modern bilimleri tahsil etmeyip geleneksel eğitimle yetişmiş olmasının etkisiyle bilhassa dünyanın dönmediği konusundaki görüşünden dolayı eleştirilmişse de bu görüşünü savunmaya devam etmiştir.

İbn Bâz hemen bütün vakitlerini fetva vermeye, derslerine ve kendisine başvuranların problemleriyle ilgilenmeye ayırmış, zühd, tevazu, cömertlik gibi hasletleri sebebiyle yöneticiler, halk ve ilim çevreleri tarafından sevilmiş ve takdir edilmiştir. Bununla birlikte Suudi Arabistan hükümetine ve özellikle onun dış politikasına karşı eleştirilerde bulunan bazı Selefi gruplar tarafından ağır biçimde tenkid edilmiş, bu gruplarla tartışmış ve zaman zaman onların görüşlerine karşı hükümeti destekleyen fetvalar yayımlamıştır. Bilhassa 1979 yılındaki Kâbe baskını ve Küveyt'in